

کتاب درسی
فصل ۱، صفحه‌های ۱۲ تا ۳۴

فصل اول

فصل اول (۲۲ پیمانه) پیمانه‌های ۱ تا ۲۲

بادرخت دانش، گام به گام
پیشرفت خود را ارزیابی کنید.

تعداد سؤال

گام اول: میزان تسلط خود را با رنگ مشخص کنید.
آبی: مسلطم.
سبز: نسبتاً مسلطم.
زرد: مسلط نیستم.
گام‌های بعدی: اگر در گام اول دانش خود را در حد رنگ زرد ارزیابی کردید، اما در نوبت‌های بعدی پیشرفت کردید، می‌توانید خانه‌های سبز یا آبی را رنگ کنید. هرگاه به رنگ‌ها نگاه کنید متوجه می‌شوید در کدام قسمت‌ها نیاز به تمرین بیشتر دارید.

فصل اول

۲۲ پیمانه

۱۷ پیمانه ۱۰ سؤالی
۲ پیمانه ۱۰ سؤالی آزمون تشریحی جمع‌بندی فصل
۳ پیمانه ۱۰ سؤالی آزمون تستی جمع‌بندی فصل و ویژه برترها

۲۲۰ سؤال شناسنامه‌دار

۱۳۰ سؤال تستی شامل:
۸۵ سؤال از آزمون‌های کانون
۲۶ سؤال طرح جدید
۱۹ سؤال کنکور سراسری

۹۰ سؤال تشریحی شامل:
۳۷ سؤال از مدارس سراسر کشور
۵۳ سؤال طرح جدید

اهداف کلی

انتظار می‌رود در پایان درس دانش‌آموزان بتوانند توانایی‌های زیر را به دست آورند:

- ❖ ویژگی‌های تاریخی و ادبی قرن‌های هفتم، هشتم و نهم را به‌درستی بشناسند.
- ❖ آثار ادبی به‌وجود آمده در این قرون را با نام پدیدآوردگان آنها و موضوعاتشان بیاموزند.
- ❖ تفاوت ویژگی‌های ادبی عصر عراقی و خراسانی را در آثار ادبی به‌درستی تشخیص دهند.

درس‌نامه

قرن هفتم

- ۱- به‌وجود آمدن زمینه‌های تغییر سبک با روی کار آمدن حکومت‌های غزنوی و سلجوقی و تغییر مرکز ادبی و سیاسی از خراسان به عراق عجم
- ۲- فاصله گرفتن دو سبک «بینابین» و «آذربایجانی» از «سبک خراسانی» و پدیدآمدن «سبک عراقی».
- ۳- سبک عراقی از اوایل قرن هفتم تا اوایل قرن دهم به مدت ۳۰۰ سال سبک غالب ادب فارسی بود.

حوادث تاریخی و ادبی قرن هفتم

- ۱- حمله مغولان به ایران در اوایل قرن هفتم (۶۱۶ ه.ق) و آسیب‌رسانی عمده به نظام اقتصادی، کشاورزی و فرهنگی ایران
- ۲- ویران شدن خراسان (کانون فرهنگی ایران در آن زمان)
- ۳- از بین رفتن مدارس فراوانی که مهد علم و فرهنگ بودند.
- ۴- کشته شدن بزرگانی چون نجم‌الدین کبری و فریدالدین عطار نیشابوری
- ۵- کشته شدن کمال‌الدین اسماعیل، مداح جلال‌الدین خوارزمشاه، در اصفهان به دست مغولان
- ۶- تباهی و ویرانی بنیان فرهنگ و اخلاق
- ۷- پناه بردن دوستداران فرهنگ و اخلاق به تصوف برای کسب آرامش
(این افراد برای تسکین خود به ادبیاتی روی آوردند که بر عواطف انسانی، ترویج روحیه تسامح و تساهل، خدمت به خلق، آزادگی و اعتقاد به بی‌ثباتی دنیا، تکیه داشت.)
- ۸- در اواخر دوره مغول، دستگاه آخرین خلیفه عباسی المستعصم بالله برچیده شد.
- ۹- زبان رسمی و رایج عربی و نگارش به آن از رواج افتاد.
- ۱۰- توجه به زبان فارسی (که زبان توده مردم بود) رونق بیشتری گرفت.

دلیل نام‌گذاری سبک این دوره به عراقی:

- ۱- منتقل شدن کانون‌های فرهنگی از خراسان به عراق عجم پس از حمله مغول
- ۲- وجود شاعران و نویسندگان بزرگ در این دوره که اغلب از شهرهای عراق عجم (اصفهان، همدان، ری، اراک کنونی و ...) بودند.

وضعیت زبان و ادب فارسی در قرن هفتم

- با دوره‌های پیش از خود متفاوت شد و به نوعی دچار سستی و نابسامانی گردید.
- عوامل مخرب و منفی } بسیاری از دانشمندان و ادیبان کشته یا متواری شدند.
از دربارهای ادب‌دوست و خاندان‌های فرهنگ‌پرور خبری نبود.
- عوامل مثبت } با انتقال قدرت از خراسان به مرکز ایران، زبان و ادب فارسی در ناحیه عراق عجم گسترش یافت.
در حوزه‌های ری، فارس، همدان و اطراف آن‌ها آثار ارزشمندی پدید آمد و زمینه‌هایی برای تغییر سبک از خراسانی به عراقی ایجاد شد.
قالب‌های جدیدی در شعر و نثر پدید آمد.

شعر در قرن هفتم

- ۱- شعر این عصر، نرم و دلنشین و برخوردار از معانی عمیق انسانی و آسمانی شد و بیش‌تر شاعران از حاکمان روی برتافتند.
- ۲- قصیده که پیش از این در خدمت ستایش فرمان‌روایان بود، کمرنگ شد.
- ۳- غزل، به عنوان زبان دل و عشق، گسترش یافت.
- ۴- مثنوی نیز برای ظهور عاطفه، اخلاق و عرفان میدان فراخی پدید آورد. (مانند مثنوی مولوی که حماسه‌ای عرفانی است).

جریان‌های نثر در قرن هفتم

- ۱- جریان ساده‌نویسی: مانند کتاب‌های طبقات ناصری و مرصادالعباد
- ۲- جریان پیچیده‌نویسی: مانند کتاب‌های تاریخ و صاف و تاریخ جهانگشای جوینی، با محتوای عمدتاً تاریخ حاکمان وقت

شاعران و نویسندگان قرن هفتم

مولوی

- < از شاخص‌ترین شاعران عارف است.
- < او در مثنوی معنوی و دیوان شمس بسیاری از معارف بشری و مسایل عرفانی را بیان کرده است.
- < در دو محور اندیشه و احساس آثار جاودانه‌ای پدید آورد.
- < آثار منشور مولانا: فیه ما فیه، مجالس سبعه، مکاتیب (مجموعه نامه‌های مولانا به قلم خودش)

سعدی

- < او را «فرمانروای ملک سخن» می‌نامند.
- < سی و پنج سال از عمر خویش را گرد جهان گشت.
- < گلستان را به نثر مسجع و بوستان را در قالب مثنوی پدید آورد؛ دو اثر ارزشمندی که به ما درس اخلاق و حکمت را می‌آموزد.
- < در سرودن غزل‌های عاشقانه سرآمد شاعران است.
- < در ادبیات تعلیمی، سخن‌گوی ضمیر خودآگاه ایرانی است.
- < در بیشتر قالب‌های ادبی طبع آزمایی کرده است.

فخرالدین عراقی

- < غزل‌های عرفانی زیبایی سروده است.
- < در کتاب «لمعات» نیز، در قالب نثر و نظم، سیر و سلوک عارفانه را بیان کرده است.
- < مثنوی «عشاق‌نامه» اش مشهور است. او در هر فصل این مثنوی به یکی از مباحث عرفانی پرداخته و سخن خود را با تمثیل و حکایت به پایان رسانده است.

نجم‌الدین رازی معروف به «نجم‌دایه»

- < از منشیان و نویسندگان توانا و از عارفان وارسته این دوره است.
- < کتاب «مرصادالعباد من المبدأ الی المعاد» را در بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی نوشت.
- < نثر کتاب گاهی ساده و گاه دارای سجع و موازنه است. علاوه بر این، نویسنده در خلال موضوعات کتاب، احادیث، آیات و اشعاری از خود و شاعران دیگر نقل می‌کند.

عطاءملک جوینی

- < از نثرنویسان این دوره است.
- < از نوجوانی به کارهای دیوانی پرداخت و در سفرهای متعددی حضور داشت. اطلاعات فراوانی درباره مغولان کسب کرد که موجب تألیف کتاب «تاریخ جهانگشا» شد.
- < خاندان او از افراد بانفوذ حکومت مغولان بودند.
- < مؤلف کتاب «تاریخ جهانگشا» است.
- < نثر این کتاب مصنوع و دشوار است.
- < موضوع این کتاب شرح ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح است.

فصل الله همدانی

- از چهره‌های سیاسی و علمی در عصر ایلخانان و وزیر مقتدر غازان خان و اولجایتو بود.
- مهم‌ترین کتاب او «جامع‌التواریخ» نام دارد که به نثری عالمانه و پخته نوشته شده است.
- اقدام مهم فرهنگی او تأسیس «عمارت ربیع رشیدی» در تبریز است.

شمس‌قیس رازی

- از نویسندگان زبردست این دوره است.
- اثر معروف او «المعجم فی معاییر اشعار العجم» است.
- نثر این کتاب در مقدمه، مصنوع و باقی کتاب به نثر ساده و عالمانه است.
- از نخستین و مهم‌ترین آثار در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر است.

قرن هشتم

وضعیت اجتماعی و ادبی قرن هشتم

- به دلیل بی‌اعتقادی برخی از ایلخانان و بی‌تعصبی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج، فرصت ابراز عقیده مذاهب‌های مختلف فراهم شد.
- قلمرو بالندگی زبان و فرهنگ فارسی پهنه وسیعی را در بر گرفت. (از شبه قاره هند تا آسیای صغیر)
- عراق عجم، به ویژه شهر شیراز هم‌چنان در حکم مرکز ادبی این عصر به شمار می‌رفت.
- از بین رفتن دربارهای ادب‌دوست ایرانی تبار، از رونق افتادن قصیده‌سرایی را در پی داشت. زبان شعر جز در سروده‌های شاعران شاخص، مانند خواجه و حافظ، به سستی گرایید.

شاعران و نویسندگان قرن هشتم

خواجهی کرمانی

- از غزل‌پردازان برجسته‌ای است که غزل‌های او بر حافظ تأثیرگذار بود.
- خواجه چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی سروده که نشان دهنده استادی او در شاعری است.
- شعر او در مجموع کمال یافته و پخته است.

ابن‌یمین

- شاعر عصر سربداران و مردی دهقان پیشه بود.
- در شعر او بر قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا تأکید شده است.
- قدرت شاعری خود را در قطعات اخلاقی آشکار کرده است.

حافظ

- از شاعران سرآمد این قرن است.
- با تلفیق عشق و عرفان، غزل فارسی را به کمال رسانید.
- در غزل او فرهنگ گذشته ایران با همه کمال ایرانی - اسلامی خود رخ می‌نماید.
- لحن سخن حافظ گزنده، طنزآمیز و سرشار از خیرخواهی و اصلاح‌طلبی است.
- شعرش به قول خود او همه «بیت‌الغزل معرفت» است.

سلمان ساوجی

- در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشته است.
- قصایدی نیز در سبک عراقی سروده است.
- مثنوی «جمشید و خورشید» او به شیوه داستان‌های نظامی سروده شده است.

عبیدزاکانی

- شاعری که ناملایمات اوضاع آشفته روزگار خود را برنمی‌تافت و تزویر و ریاکاری حاکمان را در آثارش به تصویر می‌کشید.
- شاعر خوش ذوق و آگاهی است که نکته‌یابی و انتقادهای ظریف اجتماعی او معروف است.
- در منظومه موش و گربه ناهنجاری‌های اجتماعی را به شیوه طنز و تمثیل بیان کرده است.
- او در نثر نیز طنزهای ماندگاری نوشته است.
- آثار منثور او: رساله دلگشا، اخلاق‌الاشراف، صدپند

حمدالله مستوفی

- از مورخان مشهور ایران در این عهد است.
- کتاب «تاریخ گزیده» او در برگزیده تاریخ پیامبران، خلفای چهارگانه، خلفای بنی‌عباس و تاریخ ایران تا سال ۷۳۰ ه.ق. است.

اوضاع اجتماعی و ادبی قرن نهم

- ۱- بعد از مغول، حمله دیگری به ایران شد که بر اثر آن ابنیه فرهنگی، ادبی و اجتماعی کشور یکسره نابود شد. این حمله به وسیله تیمور گورکانی صورت گرفت و آنچه پس از حمله مغول سالم یا نیمه سالم مانده بود، مثل فارس و یا در زمان ایلخانان مغول مختصر تجدید حیات یافته بود، همه از میان رفت.
- ۲- تیموریان تقریباً از نیمه دوم قرن هشتم تا اوایل قرن دهم در ایران حکومت کردند.
- ۳- بازماندگان تیمور پس از مدتی در ایران متمدن شدند.
- ۴- مینیاتور، معماری، تذهیب و تاریخ‌نویسی نیز ادامه یافت.
- ۵- ادبیات رونقی تازه گرفت و کسانی مانند جامی و دولت‌شاه کتاب‌های ارزشمندی نوشتند؛ هر چند این رونق بنیادی نبود و کتاب‌های تحقیقی، عمدتاً سطحی و ادبیات نیز تقلیدی بود.
- ۶- پس از مرگ تیمور، شاهرخ هرات را مرکز فرمانروایی خود قرار داد و از هنرمندان خوش‌نویس، نقاش و شاعر حمایت کرد.
- ۷- بایسنقر میرزا پسر او نیز هنرمند و هنردوست بود، در زمان او هنرمندان، قرآن کریم و شاهنامه فردوسی را به خط خوش نگاشتند و با تصاویری زیبا آراستند که از آثار ماندگار هنر اسلامی شد.

شاعران و نویسندگان قرن نهم

جامی

- ◀ در کتاب «نفحات الانس»، شیوه تذکره‌الاولیای عطار را در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان به کار برد.
- ◀ کتاب «بهارستان» را به سبک گلستان سعدی نوشت.
- ◀ مثنوی‌هایی به پیروی از نظامی سرود که یکی از آنها تحفة الاحرار است.

شاه نعمت‌الله ولی

- ◀ در تصوف و طریقت مقامی بلند داشته است.
- ◀ وی سرسلسله صوفیان نعمت‌اللهی است.
- ◀ دیوان شعر او مضامین عرفانی دارد.

دولت‌شاه سمرقندی

- ◀ از نویسندگان قرن نهم است.
- ◀ «تذکره دولت‌شاه» را به تشویق امیرعلیشیر نوایی نوشته است.
- ◀ این کتاب شرح احوال بیش از صد تن از شاعران ایرانی از آغاز تا زمان مؤلف است.

پرسش‌های تشریحی

پیمانه‌های ۱ تا ۴

سؤال ۱۰
سؤال ۱۰
سؤال ۱۰
سؤال ۱۰

درستی یا نادرستی گزاره‌ها (ص / غ):

- ۱-۱. سلمان ساوجی در غزل توجه خاصی به سعدی و حافظ داشت.
- ۲-۲. بوستان و گلستان دارای موضوعات اخلاقی و حکمی‌اند.
- ۳-۳. حافظ در آثار خود از خواجوی کرمانی تأثیر پذیرفته است.
- ۴-۴. در قرن نهم به دلیل بی‌اعتقادی برخی ایلخانان مغول و بی‌تعصبی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج، فرصتی پدید آمد تا صاحبان مذاهب مختلف ابراز عقیده کنند.
- ۵-۵. «خواجوی کرمانی» چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی نوشته که بیانگر استادی او در شاعری است.

(صفحه ۱۴ کتاب درسی) (دبیرستان فرشتگان)

(صفحه ۱۶ کتاب درسی) (دبیرستان فرشتگان)

۶-۶. بهارستان به تقلید از گلستان نوشته شد.

جملات کامل کردنی:

- ۷-۷. سبک عراقی از اوایل قرن هفتم تا اوایل قرن ... سبک غالب متون ادب فارسی بود.
- ۸-۸. ... را فرمانروای ملک سخن می‌نامند.
- ۹-۹. عبید زاکانی در منظومه موش و گربه ناهنجاری‌های اجتماعی را به شیوه ... و ... بیان کرده است.

(صفحه ۱۶ کتاب درسی)

(صفحه ۱۹ کتاب درسی)

(صفحه ۱۹ کتاب درسی)

(صفحه ۱۳ کتاب درسی)

(صفحه ۱۵ کتاب درسی)

(صفحه ۱۶ کتاب درسی)

(صفحه ۱۶ کتاب درسی) (دبیرستان امام خمینی - انگوت)

۱۷-۷. سلمان ساوجی در مثنوی «جمشید و خورشید» به کدام شاعر توجه داشته است؟

(صفحه ۱۸ کتاب درسی) (دبیرستان فردوس - خراسان جنوبی)

۱۸-۸. جامی هر یک از کتاب‌های زیر را به تقلید از کدام کتاب نوشته است؟

الف) بهارستان

ب) نفحات الانس

(ترکیبی) (دبیرستان امام رضا - کرج)

۱۹-۹. هر یک از آثار زیر متعلق به کدام شخص است؟

تذکره دولتشاه:

منظومه موش و گربه:

رساله دلگشا:

صد پند:

دیوان شمس:

لمعات:

مثنوی معنوی:

بهارستان:

نفحات الانس:

اخلاق الاشراف:

تاریخ گزیده:

مرصاد العباد من المبدأ الی المعاد: جامع التواریخ:

تحفة الاحرار:

بوستان:

گلستان:

تاریخ جهان‌گشا:

مثنوی عشاق‌نامه:

- ۲۰-۱۰. در قرن ششم چه عواملی زمینه‌های تغییر سبک را پدید آورد؟
(صفحه ۱۲ کتاب درسی)
- ۲۱-۱. حمله مغولان به ایران باعث به وجود آمدن چه آسیب‌ها و ویرانی‌هایی شد؟
(صفحه‌های ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی)
- ۲۲-۲. علت پناه بردن دوستداران فرهنگ و اخلاق به تصوف در دوره مغول و تیموری چیست؟
(صفحه ۱۳ کتاب درسی)
- ۲۳-۳. تکیه ادبیاتی که دوستداران فرهنگ و اخلاق بدان روی آوردند، بر روی چه مسائلی است؟ نام ببرید.
(صفحه ۱۳ کتاب درسی)
- ۲۴-۴. در اثر چه اتفاقی نگارش به زبان عربی از رواج افتاد؟ توضیح دهید.
(صفحه ۱۳ کتاب درسی)
- ۲۵-۵. دلیل نام‌گذاری سبک قرن‌های هفتم تا دهم به «عراقی» چیست؟
(صفحه ۱۳ کتاب درسی) (دبیرستان محبی - نیشابور)
- ۲۶-۶. چرا وضعیت زبان و ادبیات فارسی در قرن هفتم رو به سستی و نابسامانی نهاد؟
(صفحه ۱۳ کتاب درسی)
- ۲۷-۷. در کنار عوامل منفی و مخرب زبان فارسی در قرن هفتم، عوامل مثبتی نیز بودند که موجب رونق زبان شدند، آن‌ها را نام ببرید.
(صفحه‌های ۱۳ و ۱۴ کتاب درسی)
- ۲۸-۸. ویژگی‌های شعر و وضعیت قالب‌های شعر دوره عراقی را توضیح دهید؟
(صفحه ۱۴ کتاب درسی)
- ۲۹-۹. نثر در دوره عراقی به کدام جریان‌ها گرایش پیدا می‌کند؟
(صفحه ۱۴ کتاب درسی) (دبیرستان مهرآفرین)
- ۳۰-۱۰. لحن سخن حافظ چگونه است؟
(صفحه ۱۷ کتاب درسی) (دبیرستان نمونه ولی‌عصر - پناپ)
- ۳۱-۱. محتوای کتاب «عشاق‌نامه» و «لمعات» از فخرالدین عراقی را با هم مقایسه کنید.
(صفحه ۱۵ کتاب درسی)
- ۳۲-۲. در کتاب «مرصادالعباد من المبدأ الی المعاد» اثر نجم دایه چه مسائلی بیان شده است؟
(صفحه ۱۵ کتاب درسی) (دبیرستان امام خمینی - کامیاران)
- ۳۳-۳. در مورد کتاب «تاریخ جهان‌گشا» به سؤالات زیر پاسخ دهید.
(صفحه ۱۵ کتاب درسی)
- الف) نویسنده این کتاب کیست؟
ب) نثر این کتاب چگونه است؟
ج) موضوع این کتاب چیست؟
- ۳۴-۴. نویسنده و موضوع هر یک از کتاب‌های «المعجم فی معاییر اشعار العجم» و «تاریخ گزیده» را بنویسید؟
(صفحه‌های ۱۶ و ۱۷ کتاب درسی) (دبیرستان محبی - نیشابور)
- ۳۵-۵. قلمرو بالندگی زبان و فرهنگ فارسی در قرن هشتم شامل چه مناطقی می‌شد؟
(صفحه ۱۶ کتاب درسی)
- ۳۶-۶. از بین رفتن دربارهای ادب‌دوست و ایرانی‌تبار در قرن هشتم چه پیامدهایی به همراه داشت؟
(صفحه ۱۶ کتاب درسی) (دبیرستان امام خمینی - کامیاران)
- ۳۷-۷. عبید زاکانی در منظومه «موش و گربه» چه موضوعی را بیان کرده است؟
(صفحه ۱۷ کتاب درسی)
- ۳۸-۸. بعد از غارت‌ها و ویرانگری‌های مغول، ایران دستخوش چه حادثه‌ای شد؟ توضیح دهید.
(صفحه ۱۸ کتاب درسی)
- ۳۹-۹. در دوره تیموریان چه هنرهایی در ایران رواج یافت؟ در این دوره چه کتاب‌هایی نوشته شد؟
(صفحه ۱۸ کتاب درسی)
- ۴۰-۱۰. پس از مرگ تیمور چه کسی شهر هرات را مرکز فرمانروایی خود قرار داد؟ وی از چه کسانی حمایت کرد؟ از آثار ماندگار هنر اسلامی در دوره بایسنقر میرزا دو مورد را نام ببرید.
(صفحه ۱۸ کتاب درسی)

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

پیمانه ۵

۱۰
تست

قرن‌های هفتم و هشتم

- ۴۱- ۱. تمام گزینه‌ها به جز ... درباره تاریخ ادبیات قرن هشتم درست است.
- (۱) از بین رفتن دربارهای ادب‌دوست ایرانی‌تبار، از رونق افتادن قصیده‌سرایی را در پی داشت.
 - (۲) بی‌اعتقادی برخی از ایلخانان مغول و بی‌تعصبی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج، باعث شد صاحبان مذاهب مختلف نتوانند عقاید خود را ابراز کنند.
 - (۳) قلمرو بالندگی زبان و فرهنگ فارسی، عرصه وسیعی یافت به طوری که از شبه‌قاره هند تا آسیای صغیر به این زبان سخن می‌گفتند.
 - (۴) عراق عجم و مهم‌تر از آن شهر شیراز همچنان در حکم مرکز ادبی این عصر به شمار می‌رفت.
- ۴۲- ۲. کدام عبارت از نظر تاریخ ادبیات «کاملاً» درست است؟ (صفحه‌های ۱۴، ۱۵، ۱۷ و ۱۸ کتاب درسی) (کنکور خارج از کشور - ۱۴۰۲)
- (۱) مثنوی‌های جمشید و خورشید و تحفة‌الاحرار به پیروی از نظامی گنج‌های سروده شده است.
 - (۲) فخرالدین عراقی در کتاب لمعات خود مبانی اخلاقی را در قالب نثر عالمانه بیان کرده است.
 - (۳) جامی، شاعر بزرگ قرن هشتم، کتاب بهارستان را به تقلید از گلستان سعدی سروده است.
 - (۴) نثر طبقات ناصری، تاریخ و صفات و مرصادالعباد به ترتیب فنی، پیچیده و موزون است.
- ۴۳- ۳. از دیدگاه «تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی» همه موارد «کاملاً» درست است؛ به جز: (صفحه‌های ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی) (کنکور خارج از کشور - ۱۴۰۱)
- (۱) فخرالدین عراقی در کتاب لمعات خود سیر و سلوک عارفانه را در قالب نظم و نثر بیان کرده است.
 - (۲) خواجه رشیدالدین فضل‌الله کتاب «جامع‌التواریخ» را به نثری عالمانه و پخته در عصر ایلخانان به نگارش درآورده است.
 - (۳) نثر کتاب مرصادالعباد ساده و گاهی دارای سجع و موازنه است و نویسنده آن را در بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی نوشته است.
 - (۴) المعجم فی معاییر اشعارالعجم از مهم‌ترین آثار در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر به‌شمار می‌رود که نثر آن در مقدمه مسجع و در اصل کتاب مصنوع است.
- ۴۴- ۴. هر یک از توضیحات زیر به ترتیب مربوط به شخصیت‌های کدام گزینه است؟ (صفحه‌های ۱۶ و ۱۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)
- الف) در شعر او قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا تأکید شده است.
- ب) نکته‌یابی‌ها و انتقادهای ظریف اجتماعی او معروف است.
- ج) در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشته و دارای قصایدی در سبک عراقی است.
- (۱) ابن‌یمین، عبید زاکانی، سلمان ساوجی
 - (۲) ابن‌یمین، حافظ، خواجهی کرمانی
 - (۳) سلمان ساوجی، عبید زاکانی، خواجهی کرمانی
 - (۴) سلمان ساوجی، حافظ، عبید زاکانی
- ۴۵- ۵. با توجه به محتوا و قالب شعر زیر، این ابیات سروده کدام شاعر قرن هشتم است؟ (صفحه ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)
- «دو دوست باهم اگر یکدل‌اند در همه کار / هزار طعنه دشمن به نیم‌جو نخرند
گر اتفاق نمایند و عزم جزم کنند / سزد که حلقه افلاک را ز هم بدرند
مثال آن بنمایم تو را ز مهره نرد / یکان یکان به سوی خانه راه می‌نبرند»
- (۱) ابن‌یمین
 - (۲) خواجهی کرمانی
 - (۳) عبید زاکانی
 - (۴) سلمان ساوجی
- ۴۶- ۶. با توجه به اوضاع فرهنگی و ادبی قرن هفتم هجری، همه گزینه‌ها، به جز گزینه ... درست است. (صفحه‌های ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)
- (۱) با حمله ویرانگر مغولان و بعد از آن هجوم وحشیانه تیمور و حکومت ظالمانه این دو، بنیان فرهنگ و اخلاق تباه و ویران گردید و دوستانداران فرهنگ و اخلاق اغلب منزوی شدند و به تصوف پناه بردند.
 - (۲) وضعیت زبان و ادبیات فارسی در این دوره، مثل بسیاری از دانش‌های دیگر، با دوره‌های پیش از خود متفاوت شد و به نوعی دچار سستی و نابسامانی گردید.
 - (۳) برخی از عوامل سیاسی و اجتماعی مثل روی کار آمدن حکومت‌های غزنوی و سلجوقی و تغییر مرکز ادبی و سیاسی از خراسان به عراق عجم، زمینه‌های تغییر سبک را در متون زبان فارسی پدید آورد.
 - (۴) در اواخر دوره مغول، بساط حکومت آخرین خلیفه عباسی، المستعصم بالله، برچیده شد و با توجه به پایان یافتن خلافت، زبان رسمی و رایج فارسی از رواج افتاد و توجه به زبان ترکی مغولی، که زبان توده مردم بود، رونق بیشتری گرفت.

۴۷-۷. شعر زیر سروده کیست و این شاعر، قدرت شاعری خویش را در چه قالبی آشکار کرده است؟

(صفحه ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

«وان که محتاج خلق شد، خوار است / گر چه در علم، بوعلی سیناست»

(۱) ابن یمن - مثنوی (۲) خواجه کرمانی - مثنوی (۳) ابن یمن - قطعه (۴) خواجه کرمانی - قطعه

۴۸-۸. در عبارت زیر از چشم انداز تاریخ ادبیات چند نادرستی وجود دارد؟

(صفحه ۱۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)

«سلمان ساوجی از شاعران قرن نهم است که در غزل توجه خاصی به حافظ و مولوی داشته و دارای قصایدی نیز در سبک عراقی است. مثنوی «جمشید و خورشید» او به شیوه داستان‌های نظامی عروضی سروده شده است.»

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۴۹-۹. هر دو اثر گزینه ... را مولانا گفته و شاگردان نوشته‌اند.

(صفحه ۱۴ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)

(۱) دیوان شمس - مکاتیب (۲) فیه ما فیه - مجالس سبعة (۳) دیوان شمس - فیه ما فیه (۴) مکاتیب - مجالس سبعة

۵۰-۱۰. آثار زیر به ترتیب از کدام هنرمندانند؟ نوع آنها (نظم / نثر) به ترتیب کدام است؟

(ترکیبی) (آزمون کانون - ۹۹)

«مجالس سبعة - نفحات الانس - عشاق‌نامه»

(۱) مولوی - جامی - فخرالدین عراقی / نثر - نثر - نظم (۲) سعدی - جامی - نجم‌الدین رازی / نثر - نظم - نظم

(۳) مولوی - جامی - فخرالدین عراقی / نظم - نظم - نثر (۴) سعدی - نجم‌الدین رازی - جامی / نظم - نثر - نثر

پیمانه ۶

۱۰
تست

۵۱-۱. با توجه به تاریخ ادبیات قرن هشتم، همه موارد کدام گزینه نادرست است؟

(صفحه‌های ۱۵ تا ۱۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

(الف) ابن یمن از شاعران این دوره، در سرودن قطعات اخلاقی، قدرت شاعری خود را آشکار کرده است.

(ب) از آثار این دوره می‌توان به کتاب‌هایی چون لمعات و عشاق‌نامه اشاره کرد.

(ج) به دلیل تعصب برخی از ایلخانان مغول، صاحبان مذاهب مختلف نتوانستند عقاید خود را ابراز کنند.

(د) شاعر مثنوی جمشید و خورشید، در غزل توجه خاصی به سعدی و مولانا داشت.

(ه) اخلاق‌الاشراف از آثار منظوم این دوره است.

(۱) الف - ج - د (۲) ب - ج - ه (۳) الف - د - ه (۴) ج - د - ه

۵۲-۲. به ترتیب شخصیت‌های مربوط به توضیحات زیر در کدام گزینه آمده است؟

(صفحه‌های ۱۵ تا ۱۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)

(الف) از غزل‌پردازان برجسته قرن هشتم است که غزل‌های او بر حافظ نیز تأثیرگذار بوده است.

(ب) از نثرنویسانی که کتابی تاریخی درباره ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح نوشته است.

(پ) شاعر خوش‌ذوقی که تزویر و ریاکاری حاکمان را در آثارش به تصویر می‌کشید.

(۱) فخرالدین عراقی / خواجه رشید الدین فضل‌الله / حافظ (۲) خواجه کرمانی / حمدالله مستوفی / حافظ

(۳) خواجه کرمانی / عطاملک جوینی / عبید زاکانی (۴) فخرالدین عراقی / حمدالله مستوفی / عبید زاکانی

۵۳-۳. به ترتیب عبارات کدام گزینه برای جای خالی مناسب است؟

(صفحه ۱۲ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

«برخی از عوامل سیاسی و اجتماعی مثل روی کار آمدن حکومت‌های ... و تغییر مرکز ادبی و سیاسی از خراسان به ... زمینه‌های

تغییر سبک را در متون زبان فارسی پدید آورد و سبک‌های ... از سبک خراسانی فاصله گرفتند و کم‌کم سبک عراقی پدید آمد.»

(۱) غزنوی و سلجوقی / عراق عجم / آذربایجانی و بینابین (۲) غزنوی و سلجوقی / عراق عرب / سامانی و هندی

(۳) سامانی و غزنوی / عراق عجم / آذربایجانی و بینابین (۴) سامانی و غزنوی / عراق عرب / سامانی و هندی

۵۴-۴. به ترتیب کدام کتاب نثری ساده دارد و موضوع کدام کتاب منثور، در بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی است؟

(ترکیبی) (آزمون کانون - ۹۹)

(۱) تاریخ جهانگشا / لمعات (۲) طبقات ناصری / مرصادالعباد

(۳) مرصادالعباد / عشاق‌نامه (۴) تاریخ وصاف / المعجم فی معاییر اشعار العجم

۵۵- ۵. توضیح مقابل کدام اثر کاملاً درست است؟

(صفحه‌های ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)

- ۱) مرصاد العباد من المبدأ الی المعاد: اثری از نجم دایه در بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی با نثری ساده و گاه دارای سجع و موازنه.
- ۲) جامع‌التواریخ: اثری از عطاملک جوینی در شرح ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح با نثری مصنوع و دشوار.
- ۳) عشاق‌نامه: اثری از فخرالدین عراقی در سیر و سلوک عارفانه در قالب نظم و نثر.
- ۴) المعجم فی معاییر اشعار العجم: اثری از شمس قیس رازی در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر؛ با نثری ساده در مقدمه و نثری دشوار و مصنوع در متن اصلی کتاب.

۵۶- ۶. کدام یک از عوامل زیر، می‌تواند دلیلی برای بی‌رونتی قالب قصیده در قرن هشتم باشد؟

(صفحه ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

- ۱) زبان شعر جز در سروده‌های شاعران شاخص، مانند خواجه و حافظ، به سستی گرایید.
- ۲) دربارهای ادب‌دوست ایرانی‌تبار، از بین رفت.
- ۳) قلمرو بالندگی زبان و فرهنگ فارسی عرصه وسیعی یافت.
- ۴) فکر و اندیشه غالب در قالب قصیده قابل بیان نبود.

۵۷- ۷. عبارات «از نویسندگان زبردست قرن هفتم»، «از نویسندگانی با نثر مصنوع»، «منشی و نویسنده عارف» و «شاعر مداح دربار خوارزمشاهیان» به ترتیب درباره کدام شخصیت‌ها مصداق دارد؟

(صفحه‌های ۱۲، ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۸)

- ۱) شمس قیس رازی - رشیدالدین فضل‌الله همدانی - فخرالدین عراقی - نجم‌الدین کبری
- ۲) شمس قیس رازی - عطاملک جوینی - نجم دایه - کمال‌الدین اسماعیل
- ۳) سعدی - رشیدالدین فضل‌الله همدانی - نجم دایه - کمال‌الدین اسماعیل
- ۴) سعدی - عطاملک جوینی - فخرالدین عراقی - نجم‌الدین کبری

۵۸- ۸. کدام گزینه به ترتیب درباره موضوع کتاب‌های «گلستان - تاریخ جهانگشا - دیوان شمس - المعجم فی معاییر اشعار العجم - عشاق‌نامه» درست است؟

(صفحه‌های ۱۴ تا ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۸)

- ۱) تاریخ ایران - سیاست - اخلاق و حکمت - اجتماعی و اخلاقی - اندیشه و احساس
- ۲) سلوک دین - سیاست - دین و حکمت - عرفان - ذکر احوال عارفان
- ۳) ناهنجاری‌های اجتماعی - تاریخی - ظهور چنگیز - آموزش بیان و بدیع - تربیت نفس
- ۴) اخلاق و حکمت - تاریخی - معارف بشری - علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر - مباحث عرفانی

۵۹- ۹. به ترتیب با حمله مغولان، دست‌اندران فرهنگ و اخلاق چه کردند و در کنار عوامل مخرب و منفی حاصل از این حملات چه عامل مثبتی وجود داشت؟

(صفحه ۱۳ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۸)

- ۱) اغلب به مبارزه پرداختند. - با انتقال قدرت از خراسان به مرکز ایران، زبان و ادبیات فارسی در ناحیه عراق عجم گسترش یافت.
- ۲) به ادبیاتی روی آوردند که به ترویج روحیه تسامح و تساهل، خدمت به خلق، آزادگی و اعتقاد به بی‌ثباتی دنیا تکیه داشت. - گسترش زبان و ادبیات فارسی در حوزه ری، فارس و همدان و اطراف آن‌ها.
- ۳) به ادبیاتی روی آوردند که به ترویج روحیه تساهل و دوری جستن و بی‌اعتنایی به خلق تکیه داشت. - موجب تغییر سبک از خراسانی به عراقی شد.
- ۴) به ادبیاتی روی آوردند که به ترویج روحیه مبارزه و دوری جستن از تساهل و تسامح و آزادگی تکیه داشت. - در این زمان قالب‌های جدیدی نیز در شعر و نثر پدید آمد.

۶۰- ۱۰. در کدام گزینه نام اثری به نظم از قرن هفتم آمده است؟

(صفحه ۱۴ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۸)

- ۱) گلعداری ز گلستان جهان ما را بس / زین چمن سایه آن سرو روان ما را بس
- ۲) دل گر لمعات اختر خود داند / کی مهر بتان را هنر خود داند
- ۳) شکر ایزد که ز تاراج خزان رخنه نیافت / بوستان سمن و سرو و گل و شمشاد
- ۴) سرو چون نازد به خوبی در بهارستان ناز / از سهی سرو نگارستان من یاد آورید

قرن نهم و ترکیبی

۶۱- ۱. از دیدگاه تاریخ ادبیات همه موارد کاملاً درست است، به جز:

(صفحه ۱۸ کتاب درسی) (کنکور سراسری - ۱۴۰۰)

- ۱) بازماندگان تیمور کم و بیش از فرهنگ ایرانی تأثیر پذیرفتند و ادبیات رونقی تازه گرفت و تاریخ‌نویسی نیز ادامه یافت.
- ۲) جامی در کتاب نفحات‌الانس خود به شیوه تحفه‌الاحرار نظامی به بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان پرداخته است.
- ۳) بایسنقر میرزا هنرمند و هنردوست بود و در زمان او هنرمندان قرآن کریم و شاهنامه فردوسی را به خط خوش نگاشتند.
- ۴) پس از مرگ تیمور، شاهرخ با علاقه‌ای که به هنر و فرهنگ اسلامی پیدا کرده بود، از هنرمندان خوش‌نویس، نقاش و شاعر حمایت نمود.

۶۲- ۲. پدیدآوردگان «مکاتیب - صد پند - نفحات‌الانس - عشاق‌نامه» به ترتیب خالق آثار ... نیز هستند.

(صفحه‌های ۱۴، ۱۵، ۱۷ و ۱۸ کتاب درسی) (کنکور سراسری - ۱۴۰۰)

- ۱) مجالس سبغه - رساله دلگشا - بهارستان - لمعات
- ۲) فیه مافیه - تاریخ گزیده - تحفه‌الاحرار - جامع‌التواریخ
- ۳) مثنوی معنوی - اخلاق‌الاشراف - تذکرة‌الاولیا - تاریخ جهانگشا
- ۴) دیوان شمس - موش و گربه - مرصادالعباد - جمشید و خورشید

۶۳- ۳. هر یک از عبارات زیر از ویژگی‌های کدام شاعر یا نویسنده است؟

(صفحه‌های ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

- الف) دیوان شعرش حاوی مضامین عرفانی است و در تصوف و طریقت مقامی بلند داشته است.
- ب) وی کتابی به تشویق امیر علیشیرنویسی در شرح احوال بیش از صد تن از شاعران ایرانی نوشته است.
- ج) کتاب نفحات‌الانس را در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان نوشت.

- ۱) دولت‌شاه سمرقندی - دولت‌شاه سمرقندی - عطار
- ۲) دولت‌شاه سمرقندی - سلمان ساوجی - عطار
- ۳) شاه نعمت‌الله ولی - دولت‌شاه سمرقندی - جامی
- ۴) شاه نعمت‌الله ولی - سلمان ساوجی - جامی

۶۴- ۴. کدام گزینه درباره ویژگی‌های تاریخ ادبیات قرن هفتم تا نهم کاملاً درست است؟

(ترکیبی) (آزمون کانون - ۹۹)

- ۱) شعر قرن نهم نرم و دلنشین و برخوردار از معانی عمیق انسانی و آسمانی شد و اکثر شاعران از حاکمان روی برتافتند.
- ۲) در قرن هفتم به دلیل بی‌اعتقادی برخی از ایلیخانان مغول، فرصتی پدید آمد تا صاحبان مذهب‌های مختلف عقاید خود را ابراز کنند.
- ۳) در عهد بازماندگان تیمور، علاوه بر گسترش هنرهای چون مینیاتور، معماری و تذهیب، تاریخ‌نویسی نیز ادامه یافت.
- ۴) نثر در قرن هفتم بیشتر به دو جریان گرایش پیدا کرد: یکی ساده‌نویسی و دیگر پیچیده‌نویسی با محتوای عمدتاً تاریخ ایران باستان.

۶۵- ۵. از دیدگاه تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، کدام مورد ایراد دارد؟

(ترکیبی) (کنکور سراسری - تیر ۱۴۰۳)

- ۱) با پایان یافتن خلافت المستعصم بالله، زبان عربی از رواج افتاد و توجه به زبان فارسی رونق بیشتری گرفت.
- ۲) در اوایل قرن هفتم، بسیاری از مدارس از بین رفتند و بزرگانی چون نجم‌الدین کبری و عطار نیشابوری در یورش ویرانگر مغول کشته شدند.
- ۳) با حمله ویرانگر مغولان، دوستداران فرهنگ و اخلاق برای تسکین خود به ادبیاتی روی آوردند که بر ترویج روحیه تسامح و تساهل تکیه داشت.
- ۴) نثر در سبک عراقی به دو جریان گرایش پیدا کرد؛ یکی ساده‌نویسی چون «طبقات ناصری» و دیگر پیچیده‌نویسی همچون «تاریخ‌الرسل و الملوک».

۶۶- ۶. هریک از پدیدآوردندگان آثار زیر به ترتیب، خالق کدام آثارند؟

(صفحه‌های ۱۴، ۱۵، ۱۷ و ۱۸ کتاب درسی) (کنکور سراسری - ۱۴۰۱)

«نفحات الانس، رساله دلگشا، لمعات، مجالس سبعه»

- (۱) تحفه الاحرار، صد پند، عشاق‌نامه، فیه‌ما‌فیه
(۲) بهارستان، موش و گربه، اسرارالتوحید، دیوان شمس
(۳) جمشید و خورشید، اخلاق الاشراف، عشاق‌نامه، تذکره‌الاولیا
(۴) تذکره‌الاولیا، اخلاق الاشراف، جمشید و خورشید، مثنوی معنوی

۶۷- ۷. در عبارت زیر از دیدگاه تاریخ ادبیات چند غلط به چشم می‌خورد؟

(صفحه ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)

«جامی، معروف‌ترین شاعر قرن هشتم، کتاب بهارستان را به تقلید از بوستان سعدی نوشت و در کتاب تحفه الاحرار خود نیز شیوه تذکره‌الاولیای عطار را در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان به کار برد. او همچنین غزل‌هایی به پیروی از نظامی سرود که نفحات الانس یکی از آن‌هاست.»

- (۱) چهار (۲) پنج (۳) شش (۴) هفت

۶۸- ۸. توضیح مقابل کدام اثر، کاملاً درست است؟

(ترکیبی) (آزمون کانون - ۹۹)

- (۱) مکاتیب: این اثر که شامل مباحث عرفانی است، مولانا گفته و شاگردان نوشته‌اند.
(۲) المعجم فی معاییر اشعار العجم: از نخستین و مهم‌ترین آثار در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر به شمار می‌رود. نثر نجم‌الدین رازی، نویسنده این اثر، در مقدمه، مصنوع و در اصل کتاب، ساده و عالمانه است.
(۳) تاریخ گزیده: این کتاب تاریخ پیامبران، خلفای چهارگانه، خلفای بنی‌عباس و تاریخ ایران را تا سال ۷۳۰ هـ. ق. دربر می‌گیرد.
(۴) نفحات الانس: نام یکی از مثنوی‌های جامی است که در سرودن آن، شیوه نظامی را به کار برد.

۶۹- ۹. هر یک از توضیحات زیر، به ترتیب معرف کدام شخصیت است؟

(صفحه‌های ۱۶ و ۱۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)

- (الف) مردی دهقان پیشه بود. وی در شعر خود قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا را مورد تأکید قرار می‌دهد.
(ب) لحن سخن او گزنده، طنزآمیز و سرشار از اصلاح‌طلبی است و شعرش به قول خود او «همه بیت‌الغزل معرفت» است.
(ج) کتاب او تاریخ پیامبران، خلفای چهارگانه، خلفای بنی‌عباس و تاریخ ایران را تا سال ۷۳۰ هـ. ق. دربر می‌گیرد.
(د) او چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی سروده که نشان‌دهنده استادی‌اش در شاعری است. شعر او در مجموع، کمال‌یافته و پخته است.

- (۱) خواجه کرمانی - عبیدزاکانی - نصرالله منشی - جامی
(۲) ابن‌یمین - عبیدزاکانی - عطاملک جوینی - خواجه کرمانی
(۳) خواجه کرمانی - حافظ - عطاملک جوینی - جامی
(۴) ابن‌یمین - حافظ - حمدالله مستوفی - خواجه کرمانی

۷۰- ۱۰. عبارات کدام گزینه در مورد شاعران و نویسندگان قرن نهم نادرست است؟

(صفحه‌های ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

- (الف) جامی مثنوی‌هایی به پیروی از نظامی سرود که تحفه الاحرار یکی از آن‌هاست.
(ب) کتاب تذکره دولتشاه، شرح احوال بیش از صد تن از عرفا و نویسندگان ایرانی است.
(ج) جامی، کتاب نفحات الانس خود را به شیوه منطق‌الطیر عطار در بیان حقایق عرفانی نوشته است.
(د) کتاب بهارستان اثر معروف‌ترین شاعر قرن نهم به تقلید از گلستان سعدی نوشته شد.
(ه) شاه نعمت‌الله ولی سرسلسله صوفیان نعمت‌اللهی به شمار می‌رود و دیوانش مضامین عرفانی دارد.
- (۱) ب، ج (۲) الف، د (۳) ج، د (۴) ب، ه

پاسخ نامه

پاسخ تشریحی تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های هفتم،

هشتم و نهم

۱. نادرست - سلمان ساوجی در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشت.
 ۲. درست
 ۳. درست
 ۴. نادرست - در قرن هشتم به دلیل بی‌اعتقادی برخ از ایلخانان مغول و بی‌تعصبی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج فرصتی پدید آمد تا صاحبان مذهب‌های مختلف عقاید خود را ابراز کنند.
 ۵. درست.
 ۶. درست
 ۷. دهم
 ۸. سعدی
 ۹. طنز و تمثیل
 ۱۰. علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر
 ۱۱. دیوان شعر او حاوی مضامین عرفانی است.
 ۱۲. به تشویق امیر علیشیر نوایی
 ۱۳. شاعران و نویسندگان بزرگ در این دوره غالباً از شهرهای عراق عجم (اصفهان، همدان، ری، اراک کنونی و ...) هستند.
 ۱۴. تأسیس ریح رشیدی در تبریز که در حکم دانشگاه آن زمان بود.
 ۱۵. به دلیل بی‌اعتقادی برخی از ایلخانان مغول و بی‌تعصبی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج
 ۱۶. قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا
 ۱۷. نظامی
 ۱۸. الف) گلستان سعدی
ب) تذکره‌الاولیای عطار
 ۱۹. تحفة الاحرار: جامی
مثنوی معنوی: مولانا
تذکره دولتشاه: دولت‌شاه سمرقندی
بوستان: سعدی
بهارستان: جامی
-
۲۰. برخی از عوامل سیاسی و اجتماعی مثل روی کار آمدن حکومت‌های غزنوی و سلجوقی و تغییر مرکز ادبی و سیاسی از خراسان به عراق عجم، زمینه‌های تغییر سبک را پدید آورد.
 ۲۱. مغولان در اوایل قرن هفتم (۶۱۶ هـ. ق) به نواحی مرزی ایران حمله کردند و بعد به تدریج بر نواحی دیگر هم چیرگی یافتند و به نظام اقتصادی، کشاورزی و فرهنگی ایران آسیب‌های عمده‌ای رساندند. خراسان که کانون فرهنگ ایران بود، ویران شد و مدارس فراوانی که مهد علم و فرهنگ بودند، از بین رفتند. بزرگانی چون نجم‌الدین کبری و فریدالدین عطار نیشابوری در یورش ویرانگر مغول، کشته شدند. کمال‌الدین اسماعیل، مداح جلال‌الدین خوارزمشاه، نیز در سال ۶۳۵ هـ. ق. به دست مغولان در اصفهان کشته شد.
 ۲۲. با حمله ویرانگر مغولان و بعد از آن هجوم وحشیانه تیمور و حکومت ظالمانه این دو، نه تنها بناها و آبادانی‌ها، بلکه بنیان فرهنگ و اخلاق نیز تباہ و ویران گردید و دوستداران فرهنگ و اخلاق که سرخورده و مأیوس شده بودند، اغلب منزوی شدند و به تصوف پناه بردند تا به آرامش برسند.
 ۲۳. عواطف انسانی، ترویج روحیه تسامح و تساهل، خدمت به خلق، آزادی و اعتقاد به بی‌ثباتی دنیا
 ۲۴. در اواخر دوره مغول، بساط حکومت آخرین خلیفه عباسی «المستعصم بالله» برچیده شد و با توجه به پایان یافتن خلافت، زبان رسمی و رایج عربی و نوشتن به آن از رواج افتاد و توجه به زبان فارسی که زبان توده مردم بود، رونق بیشتری گرفت.
 ۲۵. دلیل نام‌گذاری سبک این دوره به عراقی این است که بعد از حمله مغول کانون‌های فرهنگی از خراسان به عراق عجم منتقل شد. (این امر از زمان سلجوقیان آغاز شده، اما خراسان هنوز به‌طور کامل نابود نشده بود.) ضمناً شاعران و نویسندگان این دوره هم غالباً از اهالی شهرهای عراق عجم (اصفهان، همدان، ری، اراک کنونی و ...) بودند.

۲۶. وضعیت زبان و ادبیات فارسی در قرن هفتم مثل بسیاری از دانش‌های دیگر با دوره‌های گذشته متفاوت بود و به نوعی دچار سستی و نابسامانی گردید؛ چرا که بسیاری از دانشمندان و ادیبان کشته و یا متواری شدند و از دربارهای ادب‌دوست و خاندان‌های فرهنگ‌پرور خبری نبود.

۲۷. با انتقال قدرت از خراسان به مرکز ایران، زبان و ادبیات فارسی در ناحیه عراق عجم گسترش یافت و در حوزه‌های ری، فارس، همدان و اطراف آن‌ها آثار ارزشمندی پدید آمد و زمینه‌هایی برای تغییر سبک از خراسانی به عراقی ایجاد شد. در این زمان قالب‌های جدیدی نیز در شعر و نثر پدید آمد.

۲۸. شعر این عصر نرم و دلنشین و برخوردار از معانی عمیق انسانی و آسمانی شد و اکثر شاعران از حاکمان روبرتافتند. در نتیجه قصیده که پیش از این در خدمت ستایش فرمانروایان بود، کم‌رنگ شد و غزل که زبان دل و عشق بود، گسترش یافت. البته قالب مثنوی نیز برای ظهور عاطفه، اخلاق و عرفان میدان فراخی پدید آورد.

۲۹. نثر در این دوره بیشتر به دو جریان گرایش پیدا کرد: اول: جریان «ساده‌نویسی» در آثاری مثل طبقات ناصری و مرصادالعباد و دوم: جریان «پیچیده‌نویسی» با محتوای عمدتاً تاریخ حاکمان وقت که آثاری مثل تاریخ وصاف و تاریخ جهان‌گشا از این دسته‌اند.

۳۰. لحن سخن حافظ گزنده، طنزآمیز و سرشار از خیرخواهی و اصلاح‌طلبی است.

۳۱. عراقی در مثنوی «عشاق‌نامه» در هر فصل به یکی از مباحث عرفانی پرداخته و سخن خود را با تمثیل و حکایت به پایان رسانده است و در کتاب «لمعات» نیز در قالب نثر و نظم، سیر و سلوک عارفانه مطرح شده است.

۳۲. نجم‌دایه کتاب «مرصادالعباد من المبدأ الی المعاد» را در بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی نوشت. علاوه بر این نویسنده در خلال موضوعات کتاب، احادیث، آیات و اشعاری از خود و شاعران دیگر نقل می‌کند.

۳۳. الف) عطاملک جوینی
ب) مصنوع و دشوار
ج) این کتاب در شرح ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح است.

۳۴. شمس قیس رازی از نویسندگان زبردست این دوره است و اثر معروفش «المعجم فی معاییر اشعار العجم» در مورد علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر است که نثری ساده و عالمانه دارد. حمدالله مستوفی از مورخان مشهور ایران و نویسنده «تاریخ گزیده» است. این کتاب در برگیرنده تاریخ پیامبران و خلفای چهارگانه و نیز خلفای بنی‌عباس و تاریخ ایران تا سال ۷۳۰ ه. ق. است.

۳۵. قلمرو بالندگی زبان و فرهنگ فارسی در قرن هشتم نیز عرصه وسیعی یافت. از شبه قاره هند تا آسیای صغیر، مردمانی به این زبان سخن می‌گفتند.

۳۶. از بین رفتن دربارهای ادب‌دوست ایرانی‌تبار، از رونق افتادن قصیده‌سرایی را در پی داشت و زبان شعر جز در سروده‌های شاعران شاخص، مانند خواجه، حافظ و ... به سستی گرایید.

۳۷. عبید زاکانی در منظومه «موش و گربه» ناهنجاری‌های اجتماعی را به شیوه طنز و تمثیل بیان کرده است.

۳۸. بعد از غارت‌ها و ویرانگری‌های مغولان، ایران دستخوش حمله بنیان‌برانداز دیگری شد که ابنیه فرهنگی، ادبی و اجتماعی آن را یکسره نابود کرد. این حادثه به‌وسیله تیمور گورکانی صورت گرفت و آنچه پس از حمله مغول سالم یا نیمه‌سالم مانده بود (مثل فارس) و یا مختصر تجدید حیاتی در زمان ایلخانان مغول (جانشینان چنگیز) یافته بود، همه از میان رفت.

۳۹. تیموریان هم مثل مغولان بعد از مدتی در ایران متمدن شدند و در عهد آنان، علاوه بر اشاعه هنرهایی چون مینیاتور، معماری و تذهیب، تاریخ‌نویسی نیز ادامه یافت و ادبیات رونقی تازه گرفت و امثال جامی و دولت‌شاه کتاب‌های ارزشمندی نوشتند.

۴۰. پس از مرگ تیمور، شاهرخ توانست شهر هرات را مرکز فرمانروایی خود قرار دهد. او با علاقه‌ای که به هنر و فرهنگ اسلامی پیدا کرده بود، از هنرمندان خوش‌نویس، نقاش و شاعر حمایت نمود. بایسنقر میرزا، پسر شاهرخ، هنرمند و هنردوست بود و در زمان او هنرمندان، قرآن کریم و شاهنامه فردوسی را به خط خوش نگاشتند و با تصاویری زیبا آراستند و آثاری ماندگار از هنر اسلامی عرضه کردند.

پاسخ چهارگزینه‌ای تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های هفتم،

هشتم و نهم

قرن هفتم و هشتم

۴۱. گزینه ۲

به دلیل بی‌اعتقادی برخی از ایلخانان مغول و بی‌تعصبی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج، فرصتی پدید آمد تا صاحبان مذاهب‌های مختلف، عقاید خود را ابراز کنند.

۴۲. گزینه ۱

سلمان ساوجی و جامی در مثنوی‌های مذکور در این گزینه از نظامی تقلید کرده‌اند.

بررسی گزینه‌های دیگر:

گزینه ۲: «۲»: اولاً «لمعات» به نظم و نثر نوشته شده است، درثانی موضوع آن سیر و سلوک عارفانه است.

گزینه ۳: «۳»: جامی از شاعران قرن نهم است. «بهارستان» هم مثل «گلستان» منثور است.

گزینه ۴: «۴»: «طبقات ناصری» و «مرصادالعباد» از متون منثور سبک ساده در قرن هفتم هستند. البته نثر مرصادالعباد گاهی ساده و گاهی دارای سجع و موازنه است.

۴۳. گزینه ۲

نثر کتاب «المعجم فی معاییر اشعارالعجم» در مقدمه مصنوع و در اصل کتاب، ساده و عالمانه است.

۴۴. گزینه ۱

الف) در شعر ابن یمن قناعت پیشگی و بی اعتباری دنیا تأکید شده است.

ب) نکته یابی ها و انتقادهای ظریف اجتماعی عبید زاکانی معروف است.
ج) سلمان ساوجی در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشته و دارای قصایدی در سبک عراقی است.

۴۵. گزینه ۱

با توجه به مفهوم اخلاقی این ابیات، این قطعه، سروده ابن یمن است. ابیات، در قالب قطعه هستند.

۴۶. گزینه ۴

در اواخر دوره مغول، بساط حکومت آخرین خلیفه عباسی، المستعصم بالله، برچیده شد و با توجه به پایان یافتن خلافت، زبان رسمی و رایج عربی از رواج افتاد و توجه به زبان فارسی که زبان توده مردم بود، رونق بیشتری گرفت.

۴۷. گزینه ۳

بیت صورت سؤال از ابن یمن است که قدرت شاعری خود را در قطعات اخلاقی آشکار کرده است.

۴۸. گزینه ۳

«سلمان ساوجی از شاعران قرن هشتم است که در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشته و دارای قصایدی نیز در سبک عراقی است. مثنوی جمشید و خورشید او به شیوه داستان های نظامی سروده شده است.»

۴۹. گزینه ۲

کتاب های «فیه ما فیه» و «مجالس سبعة» را مولانا گفته و شاگردان نوشته اند.

۵۰. گزینه ۱

مجالس سبعة: اثری منثور از مولوی / نفحات الانس: اثری منثور از جامی / عشاق نامه: اثری منظوم از فخرالدین عراقی

۵۱. گزینه ۲

مورد «الف» و «د» صحیح هستند.

تشریح موارد نادرست:

ب) لمعات و عشاق نامه از آثار فخرالدین عراقی، شاعر قرن هفتم، است.

ج) در این دوران به دلیل بی اعتقادی برخی از ایلخانان مغول و بی تعصبی برخی دیگر، فرصتی پدید آمد تا صاحبان مذهب های مختلف عقاید خود را ابراز کنند.

ه) اخلاق الاشراف از آثار منثور این دوره است.

۵۲. گزینه ۳

الف) خواجوی کرمانی از غزل پردازان برجسته قرن هشتم است که غزل های او بر حافظ نیز تأثیرگذار بوده است.

ب) عطاملک جوینی کتابی تاریخی درباره ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح نوشته است.

پ) عبید زاکانی شاعر خوش ذوقی بود که تزویر و ریاکاری حاکمان را در آثارش به تصویر می کشید.

۵۳. گزینه ۱

«برخی از عوامل سیاسی و اجتماعی مثل روی کار آمدن حکومت های غزنوی و سلجوقی و تغییر مرکز ادبی و سیاسی از خراسان به عراق عجم، زمینه های تغییر سبک را در متون زبان فارسی پدید آورد و سبک های آذربایجانی و بینابین از سبک خراسانی فاصله گرفتند و کم کم سبک عراقی پدید آمد.

۵۴. گزینه ۲

«طبقات ناصری» نثری ساده دارد. «مرصاد العباد» کتابی است در بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی. «عشاق نامه» منظوم است و «لمعات» به نظم و نثر است.

تشریح گزینه های دیگر:

گزینه ۱: «تاریخ جهانگشا» مصنوع و دشوار است.

گزینه ۳: «تاریخ جهانگشا» مصنوع و دشوار است. گزینه ۴: «تاریخ و صاف»، نثری پیچیده دارد.

۵۵. گزینه ۱

تشریح گزینه های دیگر:

گزینه ۲: توضیح این گزینه، درباره کتاب «تاریخ جهانگشا» است. گزینه ۳: «عشاق نامه» در قالب مثنوی است که در هر فصل آن به یک مبحث عرفانی پرداخته شده است.

گزینه ۴: نثر «المعجم فی معاییر اشعارالعجم» در مقدمه، مصنوع و در اصل کتاب، ساده و عالمانه است.

۵۶. گزینه ۲

از بین رفتن دربارهای ادب دوست و ایرانی تبار، از رونق افتادن قصیده سرایی را در پی داشت و زبان شعر جز در سروده های شاعران شاخص، مانند خواجو و حافظ، به سستی گرایید.

۵۷. گزینه ۲

– «شمس قیس رازی» از نویسندگان زبردست قرن هفتم است. – کتاب تاریخ جهانگشا، نوشته عطاملک جوینی، به نثری مصنوع و دشوار نوشته شده است.

– نجم الدین رازی (نجم دایه) از منشیان و نویسندگان توانا و از عارفان وارسته است.

– کمال الدین اسماعیل، مداح جلال الدین خوارزمشاه بود.

۵۸.

گزینه ۲

موضوع کتاب‌های صورت سؤال:

– گلستان: اخلاق و حکمت

– تاریخ جهانگشا: شرح ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان «حسن صباح» (تاریخی)

– دیوان شمس: معارف بشری، مسائل عرفانی

– المعجم: علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر

– عشاق‌نامه: مباحث عرفانی

۵۹.

گزینه ۲

با حمله ویرانگر مغولان، دوستداران فرهنگ و اخلاق، اغلب منزوی شدند و به تصوف پناه بردند تا به آرامش برسند و برای تسکین خود به ادبیاتی روی آوردند که بر عواطف انسانی، ترویج روحیه تساهل و تسامح، خدمت به خلق، آزادگی و اعتقاد به بی‌ثباتی دنیا تکیه داشت.

با انتقال قدرت از خراسان به مرکز ایران، زبان و ادبیات فارسی در ناحیه عراق عجم گسترش یافت و در حوزه‌های ری، فارس و همدان و اطراف آن‌ها آثار ارزشمندی پدید آمد.

۶۰.

گزینه ۳

در بیت گزینه ۳؛ «بوستان» از آثار سعدی، به نظم است.

قرن نهم و ترکیبی

۶۱.

گزینه ۲

جامی در «نفحات‌الانس» خود به شیوه «تذکره‌الاولیاء» عطار به بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان پرداخته است.

۶۲.

گزینه ۱

آثار مولانا: مکاتیب، مجالس سبعة، فیه ما فیه، مثنوی معنوی و دیوان شمس آثار عبید زاکانی: صد پند، رساله دلگشا، اخلاق‌الاشراف، موش و گربه آثار جامی: نفحات‌الانس، بهارستان، تحفة‌الاحرار آثار فخرالدین عراقی: عشاق‌نامه، لمعات

۶۳.

گزینه ۳

«شاه نعمت‌الله ولی» از شعرای قرن نهم است که در طریقت و تصوف مقامی بلند داشته و دیوان شعرش حاوی مضامین عرفانی است. «دولت‌شاه سمرقندی» کتاب «تذکره دولت‌شاه» را به تشویق امیر علیشیرنویایی در شرح احوال بیش از صد تن از شاعران ایرانی نوشت. «جامی» کتاب «نفحات‌الانس» را به شیوه تذکره‌الاولیاء عطار در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان نوشت.

۶۴.

گزینه ۳

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه ۱: «شعر قرن هفتم، نرم و دلنشین و برخوردار از معانی عمیق انسانی و آسمانی شد و اکثر شاعران از حاکمان روی برتافتند.

گزینه ۲: در قرن هشتم به دلیل بی‌اعتقادی برخی از ایلخانان مغول، فرصتی پدید آمد تا صاحبان مذاهب‌های مختلف عقاید خود را ابراز کنند.

گزینه ۴: نثر قرن هفتم بیشتر به دو جریان گرایش پیدا کرد: یکی ساده‌نویسی و دیگر پیچیده‌نویسی با محتوای عمدتاً تاریخ حاکمان وقت.

۶۵.

گزینه ۲

نثر در سبک عراقی (قرن هفتم) به دو جریان گرایش پیدا کرد: الف) ساده‌نویسی: آثاری مثل «طبقات ناصری» و «مرصاد العباد من المبدأ الی المعاد»

ب) پیچیده‌نویسی: با محتوای عمدتاً تاریخ حاکمان وقت در آثاری همچون «تاریخ و صاف» و «تاریخ جهانگشای جوینی» «تاریخ الرسل و الملوک» نوشته محمدبن جریر طبری و به زبان عربی است. «تاریخ بلعمی» با حذف و اضافاتی از این کتاب ترجمه شده است و از آثار نثر دوره سامانی است.

۶۶.

گزینه ۱

آثار جامی: نفحات‌الانس، تحفة‌الاحرار و بهارستان (رد گزینه‌های ۳ و ۴) آثار عبیدزاکانی: رساله دلگشا، صد پند، موش و گربه و اخلاق‌الاشراف

آثار فخرالدین عراقی: لمعات و عشاق‌نامه (رد گزینه ۲)

آثار مولانا: مجالس سبعة، فیه ما فیه، مثنوی معنوی و دیوان شمس

۶۷.

گزینه ۲

«جامی، معروف‌ترین شاعر قرن نهم، کتاب بهارستان را به تقلید از گلستان سعدی نوشت و در کتاب نفحات‌الانس خود نیز شیوه تذکره‌الاولیاء عطار را در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان به کار برد. او همچنین مثنوی‌هایی به پیروی از نظامی سرود که تحفة‌الاحرار یکی از آن‌هاست.»

۶۸.

گزینه ۳

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه ۱: «مکاتیب: مجموعه نامه‌های مولانا به قلم خود اوست و سبک نثر وی را بیشتر و بهتر نمودار می‌سازد.

گزینه ۲: «المعجم فی معاییر اشعار العجم: نخستین و مهم‌ترین آثار در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر به شمار می‌رود.

نثر شمس قیس رازی نویسنده این اثر، در مقدمه، مصنوع و در اصل کتاب، ساده و عالمانه است.

گزینه ۴: «نفحات‌الانس: جامی در این اثر، شیوه تذکره‌الاولیاء عطار را در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان به کار برد.

۶۹.

گزینه ۲

الف) ابن‌یمین: مردی دهقان‌پیشه بود. وی در شعر خود قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا را مورد تأکید قرار می‌دهد.

ب) حافظ: لحن سخن او گزنده، طنزآمیز و سرشار از اصلاح‌طلبی است و شعرش به قول خود او «همه بیت‌الغزل معرفت» است.

ج) حمدالله مستوفی: کتاب او تاریخ پیامبران، خلفای چهارگانه، خلفای بنی‌عباس و تاریخ ایران را تا سال ۷۳۰ هـ. ق. دربرمی‌گیرد.

د) خواجه کرمانی: او چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی سروده که نشان‌دهنده استادی‌اش در شاعری است. شعر او در مجموع، کمال‌یافته و پخته است.